

izvršno poznao Ovidija, tako da su mu se u pamćenje trajno urezale brojne njegove sintagme, ne samo iz *Metamorfoza* ili *Poslanica*, nego i iz *Ljubavnog umijeća*.

U pogovoru dr. Novaković obavještava čitatelja o okolnostima otkrića, o rukopisu (njegovu izgledu i povijesti), te o Marulićevim tekstovima (formalne i tematske osobitosti epigrama, njihova moguća datacija). Slijedi vrlo instruktivna analiza stihova sa sadržajne strane, a zatim i iznimno važno razmatranje stilskih aspekata, pri čemu autor identificira bitna svojstva Marulićeve poetike, i to ne kao statične činjenice, nego u njezinu razvoju, dajući ujedno nova uporišta za uspostavu kronologije Marulićevih djela.

Knjiga dr. Darka Novakovića znači dobitak i s filološkoga, i s prevoditeljskoga, i s književnopovijesnog aspekta. U njoj su skladno udružena temeljita i opsežna filološka znanja, upućenost u suvremenu književnu teoriju, u suvremenu metodologiju tekstualnih istraživanja (što podrazumijeva i računalna pomagala), ali i estetski smisao te prevoditeljski dar i iskustvo. Stoga nijedan relevantan govor o Maruliću, osobito o njegovu latinskom pjesništvu, ubuduće ne može zaobići ovu knjigu. Pri svemu tome cjelina je priređena tako da i nestručan čitatelj lako komunicira s Marulićevim tekstovima i nalazi sve obavijesti potrebne za puno njihovo razumijevanje. Šteta je tek što se nakladnik nije pobrinuo da u kazalu sadržaja bude registriran svaki epigram pojedinačno, čime bi se znatno olakšalo brzo pronalaženje željenoga teksta. No ta opaska nimalo ne utječe na sud o iznimnoj vrijednosti ovog izdanja.

Bratislav Lučin

MARKO MARULIĆ, *ANTOLOGIJA. IZBOR IZ POEZIJE I PROZE*, sastavio Mirko Tomasović, Konzor, Zagreb, 2000.

U posljednje vrijeme marulološka izdanja — što podrazumijeva kako izdanja Marulićevih djela tako i izdanja radova o Marku Maruliću — postaju ne samo sve brojnija nego i konceptualno sve zanimljivija. Marulićeva *Antologija*, izbor iz Splitsaninova književnoga djela koji je sastavio Mirko Tomasović, jedno je od takvih izuzetno zanimljivih recentnih izdanja Marulićeva djela, ako ne, recimo to odmah, i najzanimljivije među njima.

Kada inače govorimo o antologijama, uglavnom mislimo na izbore djela iz cjeline neke nacionalne književnosti, ili iz nekog književnopovijesnoga razdoblja, ili ako već ne iz cijele književnopovijesne epohe, onda barem iz jednoga njezinog odsječka. Često se, također, antologiziraju djela iste žanrovske pripadnosti ili slične tematike. Rijetko se, međutim, antologijom naziva odabir iz djela jednog jedinog autora. S takvim se odabirima zapravo često susrećemo, no oni se označavaju jednostavno kao "izbori iz djela". Prešutna je pretpostavka, čini se, kako pojam

antologije konotira nešto vrijednosno teže, krupnije od takvog izbora iz djela jednog autora te kako “žanrovska” konvencija zahtijeva veću diferencijaciju i opseg predmeta.

Ako ipak postoje autori koji bi važnošću i opsegom svog opusa mogli parirati predmetnom polju onoga što obično nazivamo antologijom — dakle množini autora ili, recimo, cijelim književnim razdobljima — Marko Marulić je svakako jedan od njih. Marul bi izgleda, po sastavljačevu mišljenju, svojim kapacitetom mogao — sinegdohički, kao jedan njezin dio, ili metonimijski, kao, kako mu se obično tepa, njezin otac — zamijeniti cijelu ranonovovjekovnu hrvatsku književnost. Pored toga, Marulić je u posljednje vrijeme struci neusporedivo zanimljiviji od svih svojih suvremenika. Oni bi vjerojatno samo zajednički mogli ispuniti neku antologiju, i to razmjerno specijalističku (ona bi sadržavala, recimo, djela dubrovačkih petrarkista Šišmunda Menčetića i Džore Držića te nešto mlađih Marulićevih suvremenika poput Mavra Vetranovića, Hanibala Lucića ...).

Svaka je antologija u većoj ili manjoj mjeri ispunjena metajezikom, govorom o antologiziranim djelima ili autorima. No ona je i sama, zanemarimo li njezin sekundarni, književnohistoriografski ili književnoteorijski diskurs, elementarni metaakt, metačin, jer samim postupkom odabira iz nekoga književnoga korpusa isti taj korpus, prihvaćanjem jednih a odbacivanjem nekih drugih njegovih sastavnica, interpretira. Sve to vrijedi, naravno, i za Tomasovićevu *Antologiju*. Očito je kako je sastavljač antologiju nastojao prilagoditi ukusu i književnim potrebama suvremena čitatelja (što je u skladu s Tomasovićevom osvjedočenom željom da popularizira Marulića). Zbog toga su u njoj umješno izbjegnuta konvencionalna mjesta iz dužih sastavaka (npr. latinskih pjesama), uz inzistiranje na onim ulomcima koji opisuju ekscelentna psihička i tjelesna stanja ili vrve potencijalnim i realnim lokalizmima. Tomasović je iz Marulićeva djela nastojao izdvojiti estetički univerzalno, što je zahtjev koji se postavlja pred svaku antologiju, ali i ono što je suvremeno ne samo apstraktnošću metafizičkih ili estetskih principa već i istovjetnošću prilika, okolnosti u kojima se nalaze kazivač Marulovih djela i potencijalni suvremeni recipijent. Tako su širom otvoreni prostori prepoznavanja koji bi trebali zainteresirati današnjega čitatelja. Pri takvome su poslu osobito zahvalni bili epigrami i ostali latinski, mahom kraći, sastavi iz nedavno otkrivenoga glasgowskog rukopisa (stihovi iz glasgowskoga kodeksa objavljeni su prošle godine u marulološki i filološki vrhunskome izdanju koje je priredio Darko Novaković). Upravo je žanr epigrama sklon obradi svakodnevice i anegdotskom. Bez obzira na popularizatorske nakane, sastavljač se nije odrekao što obuhvatnijeg pregleda Marulićeva djela. Tako su u *Antologiju* pored tekstova koji bi se u njoj trebali naći po definiciji “žanra” — dakle, zahvaljujući svojoj kakvoći ili poznatosti — ušli i oni tekstovi koji u prvom redu svjedoče o Marulićevoj autorskoj svestranosti, poput poetičkih iskaza ili različitih paratekstova (stihovanih komentara uz vlastita djela, obraćanja čitatelju).

Vrlo je zanimljiva raspodjela građe u *Antologiji*. Kriteriji klasifikacije različite su prirode, oni proizvode kategorije čija se polja nadležnosti mjestimice presijecaju, što je svakako razumljivo, jer bilo bi besmisleno inzistirati na koherentnosti podjele

pri ovako opsežnu i raznoliku opusu. Ispratimo samo jedan od nekoliko smjerova diobe. Glavni kriterij podjele građe u *Antologiji* razlikuje stihovana od proznih djela. Unutar prvoga dijela, koji obuhvaća stihovana djela i koji je znatno opsežniji, jasno se razdvajaju lirska od epskih djela. Treba napomenuti kako sastavljač neke odlomke Marulićevih epova doživljava kao lirske fragmente. Nakon toga, opet unutar prvoga, opsežnijeg dijela, koji obuhvaća lirska djela, slijedi niz cjelina stvorenih poddiobama zasnovanima uglavnom na tematskom razlikovanju. Tako u *Antologiji* nalazimo, između ostalih, sljedeća poglavlja: *Intima*; *Ljuvene (mladeničke) muke i tjeskobe starosti*; *Prirodni okoliš i pojave, "fešte" i pijanke*; *Senex comicus*; *Živiti u Splitu*; *Nadgrobnice*. Ovakvom zanimljivom raspodjelom građe omogućen je pristup Maruliću s različitih strana, čak shodno trenutnim čitateljskim raspoloženjima ili preferencijama. Zanimljivo je da u *Antologiji* nema odlomaka iz dramskih djela, vjerojatno i zbog toga što je autorstvo većine Maruliću pripisivanih prikazanja još uvijek dvojbeno.

U *Antologiji* se uglavnom nalaze odlomci, jedino su kraća djela donesena u cijelosti. Sastavljačeve bilješke i komentari vrlo su korisni, zanimljivo zavičajni i osobni, ležerno subjektivni. Rječnici koji slijede gotovo svaki odlomak/djelo prilagođeni su široj publici, što znači da su, da bi olakšali čitanje, detaljniji nego što je to uobičajeno. Mjestimice teško prohodan Marulićev jezik postaje zahvaljujući njima znatno dostupniji.

Budući da se jedno djelo nerijetko putem svojih odlomaka pojavljuje u različitim poglavljima (npr. *Judita* i *Davidijada*), Marulić može izgledati raskomadani poput nekakva Orfeja. Ipak, sintetički rad ove antologije, samo naizgled paradoksalno, jedna je od njezinih najvrednijih osobina. Sabirući odlomke iz različitih djela na osnovi mnogobrojnih kriterija, ona jasno svjedoči o Marulićevim književnim interesima te o podudarnosti raznojezičnih slojeva njegova djela.

Svoje ukoričeno znanstveno bavljenje Marulićem Mirko Tomasović započeo je također svojevrsnom antologijom, izborom iz Marulićeva djela. Riječ je o knjizi *Plavca nova* objavljenoj 1971. u Splitu, u suautorstvu s Tonkom Maroevićem. Neizbježno pitanje kod takvoga paralelizma jest: što se odonda promijenilo glede Marulića? Dosta, uglavnom na bolje, dobrim dijelom zaslugom Mirka Tomasovića. Probudeno i relativno dugo buđeno zanimanje za Marula sada ne jenjava. Bilo bi, naravno, pretjerano ustvrditi kako je sam Marulić predviđao takav razvoj događaja, no poznati *topoi modestiae* nisu jedini način Marulićeva odnosa prema vlastitu djelu. Sjetimo se samo čuvena Marulova uvjerenja s kraja *Judite* kako će glas njegova spjeva trajati dugo, i to ne samo "dokla zemlja ova bude na karte sfolj slovinjska čtit slova" već i do sudnjega dana ("dokol svitu zemaaljskomu počne gorit okol"). Marulološki proizvodi poput ove zanimljive antologije jedan su od razloga koji čini, s lakoćom, da Marulovu samouvjerenost s kraja *Judite* i dalje osjećamo kao posve opravdanu.

Tomislav Bogdan